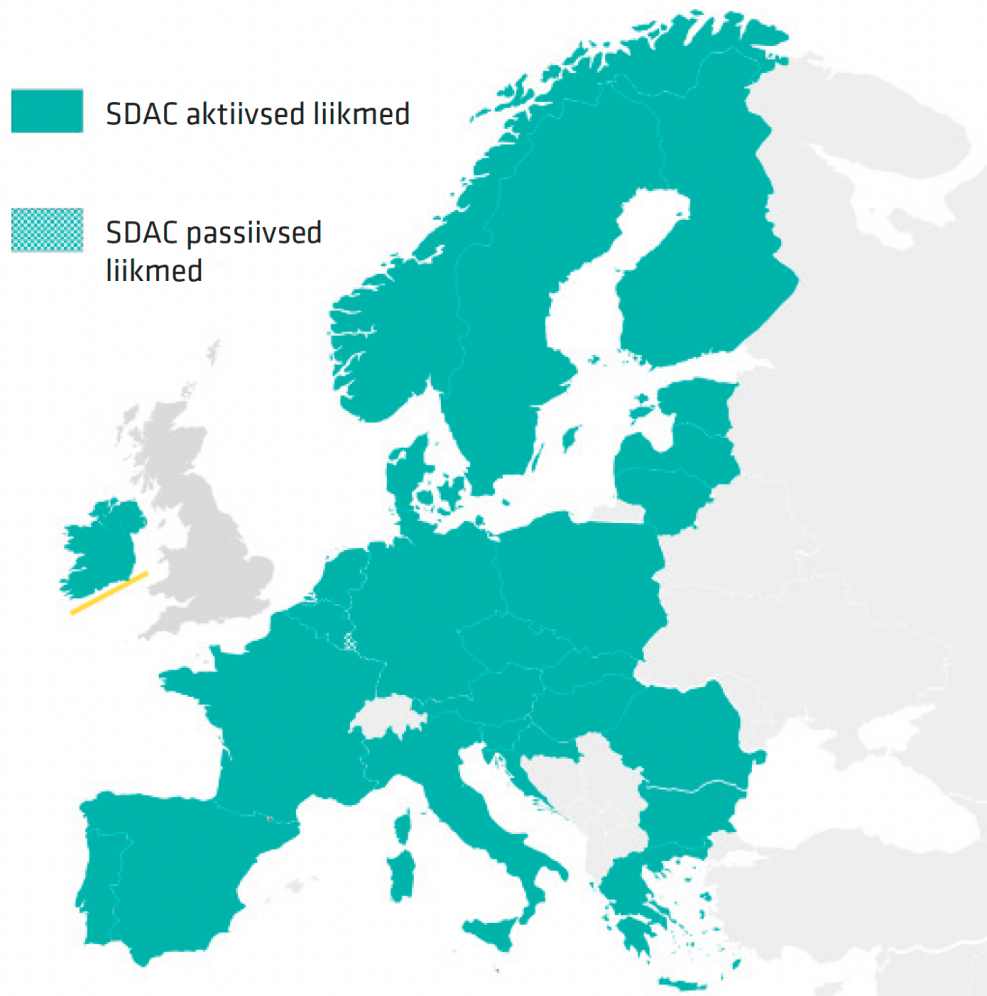

4.4.3 Päev-ette ehk järgmise päeva turgude ühendamine (SDAC)

SDAC hõlmab 2022. aasta seisuga 27 riiki ning sellesse on kaasatud 30 süsteemihaldurit ja 17 elektribörsi korraldajat ehk NEMOt.

Kõigi osapoolte vahel on sõlmitud DAOA (Day-Ahead Operation Agreement), mis käsitleb turgude ühendamise operatsiooni funktsioone (MCO – market coupling operations), mida viiakse ellu PCR Euphemia nimelise algoritmiga. SDAC elluviimiseks astuti MRC-nimelise projektiga 2014. aasta mais edasi suur samm, kui ühendati omavahel Edela-Euroopa (SWE) ja Loode-Euroopa (NWE) järgmise päeva ehk päev-ette turud ning seeläbi on omavahel riikide elektriturud seotud, kasutades ühtset hindade arvutamise (Price Coupling Regions – PCR) meetodikat, mis põhineb juba eelmainitud ühtsel algoritmil Euphemia. Lisaks toimus 2014. aastal eraldiseisva 4MMC projektina Tšehhi, Slovakkia, Ungari ja Rumeenia järgmise päeva turgude omavaheline ühendamine. 2015. aastal liitusid MRC projektiga järgemööda Itaalia ja Slovakkia ning Poola ning 2020. aastal Kreeka elektribörsid. 2021. aastal lahkus lepingust BREXITi tõttu Suurbritannia. Samal aastal liitus Bulgaaria ning toimus 4MMC ja MRC riikide ühendamine ühiseks turuks. 2021. aasta lõpu seisuga kattis MRC üle 95% kogu Euroopa elektrienergia tarbimisest ehk 1500 TWh/aastas (vt joonis 23).

Joonis 23 Euroopa järgmise päeva ehk päev-ette turgude ühendamise projektiga SDAC liitunud riigid¹¹

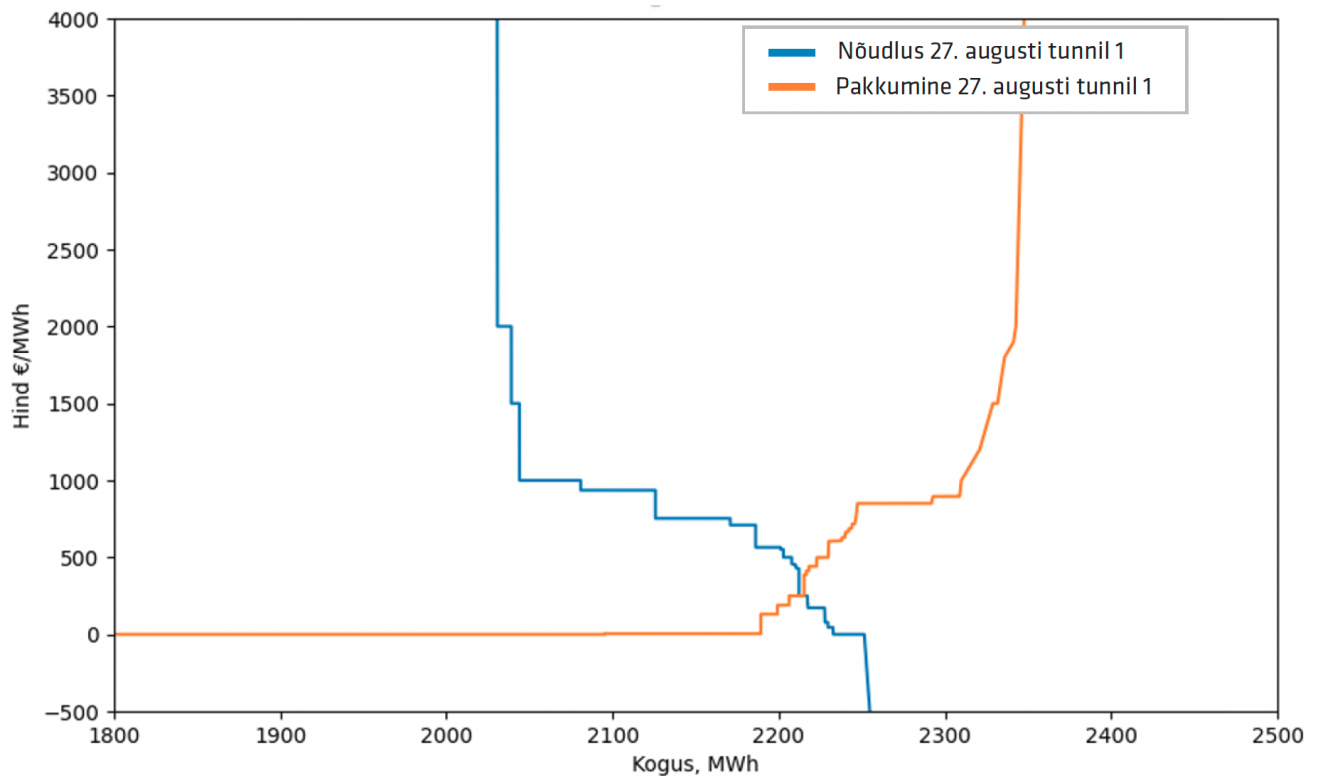
Turgude ühendamises tööd ei saa veel kaugeltki lugeda lõppenuks. Regulatsioonid ja turu vajadused on pidevas muutuses ja seega on ka vaja pidevalt edasi arendada Euphemia algoritmi ja seonduvaid protseduure. Näiteks hõlmavad uuendused voopõhise võimsusearvutuse tulemustega arvestamist, 15- minutilise turu ajaühiku rakendamist, uute ülekandeliinide lisamine, börsikorraldajate sisenemine uutele turgudele (Multi-NEMO Arrangements ehk MNA) jne.

Päev-ette turu eesmärk on võimalikult efektiivselt kokku viia elektrienergia tootmis- ja tarbimispakkumised. Efektiivsuse osas on oluline osa elektrituru geograafilisel mastaabil – üleeuroopaline ühine elektrituru algoritm võimaldab elektrienergia tarbimist katta kõige efektiivsemalt, kasutades võimalust elektrienergiat transportida ülekandeliinide abil hinnapiirkondade ning riikide vahel. Samuti on turul võimalik teha erinevaid liike pakkumisi, mis võimaldavad väljendada eritüübiliste

elektrijaamade või tarbijate eripärasid. Näiteks on võimalik teha plokkpakkumisi (kus elektrijaam teeb pakkumise mitmele järjestikusele tunnile ning kõik plokkpakkumise osad peavad algoritmis olema kas ühekorruga vastu võetud või tagasi lükatud) ja jaotamatuid pakkumisi (millest turualgoritm peab selle edukaks osutumise korral vastu võtma vähemalt mingisuguse etteantud osakaalu).

Päev-ette turu algoritmis tekib lahendusprotsessi käigus tootmis- ja tarbimispakkumiste vahel tasakaal. Sealjuures arvestatakse esitatud pakkumiste eripäradega, ülekandeliinide läbilaskevõime piirangutega ja muude süsteemi oluliste piirangutega. Tarbimise ja tootmise vahelist tasakaalu saab illustreerida tootmis- ja tarbimiskõveratega.

Näitena on tootmis- ja tarbimiskõveratest toodud alljärgneval joonisel 24, kus on illustreeritud Eesti, Läti ja Leedu summaarsed tootmis- ja tarbimispakkumised 2022. aasta 27. augusti 1. tunnil. Joonisel võib jälgida nõudlus- ja pakkumiskõverate lõikumispunkti, kus tekib elektrituru marginaalhind. Tootjad ja tarbijad, kes tegid konkurentsivõimelise pakkumise ning jäävad lõikumispunktist vasakule, olid turul edukad ning said energiat vastavalt müüa ja osta. Pakkujad, kelle pakkumise hind oli kas liiga kõrge (tootjate puhul) või liiga madal (tarbijate puhul), ei pääsenud turule ning nemad sel tunnil börsi kaudu oma tehingut realiseerida ei saanud.

Joonis 24 Näide Eesti, Läti ja Leedu elektribörside summaarsetest pakkumis- ja nõudluskõveratest 27. augustil 2022

Vastavalt kokku lepitud reeglitele saavad kõik tootjad oma elektriturul müüdüd elektrienergia eest sama börsihinda, mida maksavad ka kõik elektriturul ostetud elektrienergia eest tarbijad. Sellist hinnastamise loogikat, kus kõigile kehtib sama tootmise ja tarbimise tasakaalupunktil tekkinud hind, nimetatakse marginaalpõhiseks hinnastamiseks. Marginaalpõhine hinnaloogika on teadaolevatest hinnastamise loogikatest parim, kuna see minimeerib turuosaliste motivatsiooni pakkumistega manipuleerida, see on läbipaistev ning marginaalpõhise hinnaloogikaga süsteemides on kõige lihtsam läbi viia turujärelevelvet.

¹⁴ [Single Day-ahead Coupling \(SDAC\) \(nemo-committee.eu\)](https://nemo-committee.eu)